

Gaja Pöschl

Vinko Möderndorfer: *Razhajanja*.

Ljubljana: Center za slovensko književnost, 2007.

Vinko Möderndorfer je slovenski javnosti znan predvsem kot pisatelj, gledališki in filmski režiser, dramatik in esejist, čeprav je svojo literarno pot začel kot pesnik in je tej zvrsti ostal zvest do danes – pričujoča pesniška zbirka je že štirinajsta. Predanost pesniškemu izražanju veje pravzaprav iz vsega njegovega umetniškega ustvarjanja, ljubezen do literature kot estetskega ideala pa je njegovo najmočnejše orožje pri raziskovanju sveta – tistega v knjigah, na odru, za kamero, pa tudi, ali celo predvsem, tistega resničnega, v katerem živi.

Poleg pristne ljubezni do literarnega izražanja Möderndorferjevo ustvarjanje od samega začetka izrazito zaznamujeta erotika in erotičnost; zdi se – kakor je že ob njegovi predzadnji pesniški zbirki *Skala in srce* ugotovil Blaž Lukan –, da avtorjevo pisanje kar “samo od sebe” zaide k Erosu. Ta ga vodi, da brez sramu opisuje svoje spolne izkušnje in fantazije, hkrati pa skozi prizmo erotičnega nazora omili bolečino čustvenega sveta. Vsaka človekova erotična izkušnja, v kateri se jaz pred onim do podrobnosti razgali, je namreč nujno vedno tudi končna, končnost in minljivost pa prinašata s seboj bolečino osamljenosti, ki jo lahko premaga le brezpogojno zaupanje v novo, skorajšnjo erotičnost. Gre pravzaprav za sklenjeni krog medsebojnih človeških stikov, za nezavedno prepuščanje vedno novim željam, za večno hrepenenje po sočloveku, za iskanje svoje od nas davno ločene polovice in za prepričanje, da se bomo našli le, če se bomo drug drugemu popolnoma predali in prepustili. To so občutki in želje vseh, ki ljubijo ali želijo ljubiti, le da jih pesniki s svojim izbrušenim občutkom za besede, trenutek in ozračje predstavijo izostreno in estetsko ter jih tako ozavestijo tudi bralcem svojih verzov.

Prav zato nikakor ni naključje, da najnovejša pesniška zbirka Vinka Möderndorferja, ki je po avtorjevih besedah spontano nastajala med letoma 1999 in 2006, nosi naslov *Razhajanja*. Ne gre le za eno, usodno in dokončno prekinitev ljubezni, ampak za večkratno prekinjanje odnosov oziroma za

ponavljajoč se odmik človeka od sočloveka, pesnik pa se hkrati tako jezikovno kakor tematsko razhaja s svojo dotedanjo pesniško in osebnoizpovedno izkušnjo. Čeprav sta bili ostrina in brezkompromisnost Möderndorferjevega pesniškega izrazja do neke mere značilni tudi za vsaj nekatere pesmi iz njegove predzadnje zbirke (npr. za *Tako te pogrešam*) in lahko pri nekaterih jezikovnih postopkih opazimo kontinuiteto zanj značilnih pesniških postopkov, se zdi, da so *Razhajanja* njegovo najiskrenejše pesniško delo doslej. Če je bil v prejšnji zbirki razdvojen med skalo in srce, med ostrino in mehkobo ljubezenskega sveta, se je tokrat nekako vrnil k svojim ljubezenskim e-mailom iz dela *Temnomodro kot september*, le da je tam predvideni ljubezenski razhod tokrat dobil osrednje mesto.

Pri številnih izmed več kot sedemdesetih pesmi, ki jih je v *Razhajanjih* razdelil na štiri tematske sklepe (*Ljubezen se je spet razsula*, *Ženske*, *Ko zapreš ena vrata in odškrneš druga* in *Razjedati kot kisel dež*), nas avtor preseneti s formo, nekoliko nenavadno za pesnika prostega verza in svobodne oblike. Vrača se namreč k sonetu – netipičnemu, brez rime in ritma, a prav zato z značilno dvodelnostjo tako ostro izpovednemu, da se izbira te klasične oblike zdi skoraj nujna. Kakor da prav popolna sonetna oblika in njegova neizčrpna pripovedna moč avtorju omogočata spopadanje z bolečino v najtežjih trenutkih spoznanja, da je ljubezen končana, razhod pa neizbežen in nujen. Prav zato so Möderndorferjevi tokratni soneti tako lepi in hkrati tako kričeče otožni, prav vsak izmed njih pa s svojimi verzi sporoča, da je za vsakimi vrati, ki jih v ljubezni odpreš, za vsemi okni, knjigami, predali in krstami le eno spoznanje – to, “da je vsako slovo slabo slovo / in da je na drugi strani zid z napisom: prepozno”.

Kljub tematiki in občasnemu omahovanju, ko pesnik ne najde “moči za nadaljevanje”, pa te pesmi nikakor niso otožne in ne dajejo občutka, da avtor svoja razhajanja obžaluje ali da nostalgичno hrepeni po minulih ljubeznih. Prav nasprotno – to se kaže tudi v oblikovni podobi pesmi, ki se zaradi odsotnosti ločil in velikih začetnic zdijo kakor trenutek, ujet v večnosti časa –, avtor se vsake nove ljubezni ali morda le ljubezenske fantazije (navsezadnje je lirski subjekt vedno le avtorjeva, četudi osebna, konstrukcija) veseli in njeno “školjko novo zaklenjenih skrivnosti” opazuje z radostnim pričakovanjem. Vedno znova se razveseli drobnih ljubezenskih pripetljajev – ti so lahko na trenutke že skoraj grobo spolni, pogosto sicer nekoliko bolj romantični, nikoli pa preveč patetični ali neokusni –, se z njimi poigrava, jih opisuje in uživa v tem, da bralca pretrese s svojo neposrednostjo. Hkrati se vseskozi zaveda njihove minljivosti in skorajšnje končnosti. In potem vnovičnega začetka, nadaljevanja nekje drugje, v drugi zgodbi, do drugega konca, do novega razhoda.

Möderndorfer se s pesmimi poklanja vsem svojim ljubicam, pri tem ne pozabi niti na gledališče, ki ga pozna "kot staro novo ljubico"; ljubi ga, "čeprav ga njegov vonj ne prevara več", in je verjetno ena njegovih najdlje trajajočih zaljubljenosti. Ljubcam, pa ne gre samo za priležnice, čeprav so tudi te del njegovih fantazij, se skuša na svoj način tiho, nekaterim pa celo poimensko, nekako zahvaliti, jim nameniti še nekaj verzov in – čeprav le v pesmi – še nekoliko podaljšati trenutke pred neizbežnim razhodom, ne glede na to, da je ta pravzaprav prišel že zdavnaj. Vsaka njegova ljubezenska izkušnja je namreč po svoje edinstvena, najlepša ali najvznemirljivejša, in čeprav le enemu dekletu napiše "kje si? tebe najbolj pogrešam", je ta vzklik pravzaprav namenjen vsem, s katerimi si je kdaj delil posteljo ali celo srce.

V zbirki poleg sonetov najdemo tudi nekaj pesmi v prostem verzu, vse brez klasične rime ali stopice. Nekatere izmed njih zaradi poante, izražene s prav zadnjo besedo, spominjajo celo na nekakšen žalosten aforizem, druge, daljše, pa s svojo pripovednostjo elegično obžalujejo izgubljeni spomin. Eno izmed zadnjih pesnik končuje takole: "nekoč bom našel besedo ki bo znala / narediti tvoje roke za peruti in tvoje prsi / za izvir nekoč bom našel pravo besedo / ki začenja svet od konca do začetka ... poiskati prave zloge za pravi trenutek / za besedo ki bo potem kot nekoč svet / z mano oplodila tvoj trebuh kot seme". Prav iskrenost, prepričanost teh zadnjih Möderndorferjevih verzov osmišlja vse njegove prejšnje pesmi. Če pesnik verjame, da bo nekoč našel pravo ... besedo – to lahko razumemo kot metaforo za ljubezen, žensko, srečo ali kar koli drugega, s čimer bo uresničil svoj obstoj, je povsem razumljivo, zakaj jo tako brez obžalovanja vedno znova išče; pri tem hoče le živeti v ljubezni. V ljubezni trenutka, ki se, če ga zamudiš, nikoli ne vrne, ampak postane tvoj najhujši sovražnik. Zato je treba vedno iti le naprej, vračanja nimajo smisla: "da bi se ponovno vrnil / prepričan da so vračanja / lahko vedno nov začetek / pa ni bilo tako".

Tveganje v ljubezni je verjetno enako pesnikovemu tveganju pri izročanju svojih verzov papirju in bralcem v upanju, da jih to ne bo spremenilo oziroma da ne bodo napačno razumljeni. V sodobnem svetu, polnem nasilja, hrupa in nerazumevanja, je tu in tam treba zavpiti v svet, da je ljubezen še vedno navzoča, le njena dolžina se je iz romantične večnosti spremenila v niz trenutkov, intenzivnih in krutih; morda pa je danes prav to edino še mogoče. Möderndorferjeva *Razhajanja* so prav takšen krik – pristen in pretresljiv, kot pravi Boris A. Novak, predvsem pa izredno pogumen in odkrit –, ki nas s svojo neposredno izreko opominja, da ljubezen še vedno živi. Pa čeprav v nenehnih razhajanjih.